

การบัญชี

เครื่องมือ ทางการเงิน

ดร. ศิลปพร ศรีจันทร์เพชร*

“ มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่เป็นประเด็นร้อนในช่วงปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน คือ มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 9 บทความครั้งนี้แนะนำให้ท่านผู้อ่านรู้จักกับเครื่องมือทางการเงินในเรื่องความเป็นมาของมาตรฐานกลุ่มเครื่องมือทางการเงิน และการบัญชีเครื่องมือทางการเงินในเรื่องการจัดประเภทและการวัดมูลค่าของเครื่องมือทางการเงิน ”

ก ความเป็นมาของมาตรฐาน กลุ่มเครื่องมือทางการเงิน

ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ตลาดการเงินได้พัฒนาขึ้นอย่างมาก ซึ่งเห็นได้จากการขยายตัวของตลาดเงิน ตลาดทุนของโลกอย่างรวดเร็ว นักการเงินได้ออกเครื่องมือทางการเงินใหม่ๆ ที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เช่น ตราสารอนุพันธ์ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า สัญญาฟิวเจอร์ และสัญญาแลกเปลี่ยนการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ เป็นต้น

พ พัฒนาการในต่างประเทศ

เครื่องมือทางการเงินใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย เพื่อตอบสนองความต้องการอันหลากหลาย ด้วยเหตุผลและแรงจูงใจหลายประการ เช่น การวางแผนภาษี การใช้ประโยชน์จากการผ่อนคลายกฎระเบียบทางการเงิน การบริหารความเสี่ยง และการลดต้นทุนธุรกรรม เป็นต้น การบัญชีสำหรับเครื่องมือทางการเงินจึงเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจทั้งจากภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งรวมถึงหน่วยงานกำกับดูแลและหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานการบัญชี

“สสพากรสารัน” ปีที่ 68 ฉบับที่ 5 พฤษภาคม 2564

* หัวหน้าภาควิชาการบัญชี รองศาสตราจารย์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประธานคณะกรรมการดำเนินการศึกษาและทบทวนนโยบายบัญชี อนุกรรมการกลั่นกรองมาตรฐานการบัญชี สาขาบัญชีพาณิชย์ฯ

หน่วยงานที่กำหนดมาตรฐานการบัญชีในต่างประเทศ (เช่น คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASB) และ คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกา (FASB)) ได้พยายามแก้ปัญหาทางการบัญชีที่เกิดขึ้นจากเครื่องมือทางการเงิน โดยการออกข้อกำหนดในการบันทึกบัญชี และการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องมือทางการเงิน เพื่อให้นักลงทุนและผู้ใช้งบการเงินมีความเข้าใจในความเสี่ยงที่เกิดขึ้นและสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับเครื่องมือทางการเงินได้อย่างเหมาะสม

คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASB) ได้ออกมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 9 เรื่อง เครื่องมือทางการเงิน (IFRS 9) ในปี ค.ศ. 2014 เพื่อบังคับใช้ในปี ค.ศ. 2018

IFRS 9 ได้ปรับปรุงข้อกำหนดให้มีลักษณะเป็นแบบหลักการ (Principal-based) มากขึ้น รวมถึงการปรับปรุงหลักการรับรู้การตัดรายการออกจากบัญชี การวัดมูลค่า และการบัญชีป้องกันความเสี่ยง โดยให้ความสำคัญกับรูปแบบการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งการบริหารความเสี่ยงของกิจการ เพื่อให้การนำไปถือปฏิบัติสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินธุรกิจ

มากที่สุดและลดความยุ่งยากในการนำไปถือปฏิบัติ

ฒนาการในประเทศไทย

เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและตลาดการเงินของประเทศไทยมีความแตกต่างไปจากประเทศที่พัฒนาแล้ว เครื่องมือทางการเงินที่ใช้อยู่ในประเทศไทยมีความหลากหลายและซับซ้อนน้อยกว่าในต่างประเทศเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามทิศทางการพัฒนามาตรฐานการรายงานทางการเงิน กลุ่มเครื่องมือทางการเงินในไทยก็ยังคงเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับต่างประเทศ เพื่อให้รายงานทางการเงินที่จัดทำขึ้นตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินของไทยมีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของนักลงทุนในระดับสากล

วิกฤตการณ์การเงินปี พ.ศ. 2540 เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนต้องปรับปรุงและพัฒนาโดยเฉพาะในเรื่องการกำกับดูแลกิจการที่ดี ในช่วงดังกล่าวสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย (ปัจจุบัน คือสภาวิชาชีพบัญชีฯ) ได้ออกมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวกับเครื่องมือทางการเงินฉบับต่อไปนี้

☒ TAS 103 เรื่อง การเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินของธนาคารและสถาบันการเงินที่คล้ายคลึงกัน

☒ TAS 104 เรื่อง การบัญชีสำหรับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา

☒ TAS 105 เรื่อง การบัญชีสำหรับเงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุน

☒ TAS 106 เรื่อง การบัญชีสำหรับกิจการที่ดำเนินธุรกิจเฉพาะด้านการลงทุน

☒ TAS 107 เรื่อง การแสดงรายการและการเปิดเผยข้อมูลสำหรับเครื่องมือทางการเงิน

นอกเหนือไปจาก TAS 101 เรื่องหนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ ที่ถือปฏิบัติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 แล้ว และได้จัดทำร่างมาตรฐานการบัญชีโดยแปลจาก IAS 32 (Revised 1998) และ IAS 39 (Revised 1998) แต่ไม่ได้ประกาศใช้

ในปี พ.ศ. 2563 ถือได้ว่าเป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของมาตรฐานการรายงานทางการเงินกลุ่มเครื่องมือทางการเงิน การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ทำให้มาตรฐานการรายงานทางการเงินไทยเทียบเท่ากับมาตรฐานในระดับสากล

ความหมายของเครื่องมือทางการเงิน

เครื่องมือทางการเงิน (Financial Instruments) หมายถึง สัญญาใดๆ ที่ทำให้**สินทรัพย์ทางการเงิน**ของกิจการหนึ่ง และ**หนี้สินทางการเงินหรือตราสารทุน**ของอีกกิจการหนึ่งเพิ่มขึ้นในเวลาเดียวกัน ดังนั้นเครื่องมือทางการเงินจึงแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) สินทรัพย์ทางการเงิน (Financial Asset) (2) หนี้สินทางการเงิน (Financial Liability) และ (3) ตราสารทุน (Equity Instrument)

คำนิยามของเครื่องมือทางการเงินจึงประกอบด้วยสองด้าน **ด้านหนึ่ง**เป็นสัญญาใดๆ ที่ทำให้เกิดสินทรัพย์ทางการเงินของกิจการหนึ่งเกิดขึ้น และ**อีกด้านหนึ่ง**ทำให้เกิดหนี้สินทางการเงิน หรือตราสารทุนของอีกกิจการหนึ่งเพิ่มขึ้นในเวลาเดียวกัน ตัวอย่างเช่น สัญญาที่ทำให้ผู้ขายสินค้ามีสิทธิในการรับเงินสดจากผู้ซื้อ ซึ่งก่อให้เกิดลูกหนี้การค้า (สินทรัพย์ทางการเงิน) สำหรับผู้ขาย และในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดเจ้าหนี้การค้า (หนี้สินทางการเงิน) สำหรับผู้ซื้อ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น มารู้จักกับความหมายของเครื่องมือทางการเงินแต่ละประเภท ดังนี้

สินทรัพย์ทางการเงิน (Financial Assets) หมายถึง เงินสด (ซึ่งรวมถึง เงินฝากธนาคาร เนื่องจากเงินฝากเป็นสิทธิ ตามสัญญาที่ผู้ฝากจะได้รับเงินสดจากผู้รับฝาก) ตราสารทุนของกิจการอื่น (เช่น เงินลงทุน ในหุ้นสามัญ) สิทธิตามสัญญา (ที่จะได้รับเงินสด หรือสินทรัพย์ทางการเงินจากกิจการอื่น เช่น ลูกหนี้การค้า ตัวเงินรับ เงินให้กู้ยืม) และสิทธิ ตามสัญญา (ที่อาจแลกเปลี่ยนเครื่องมือทางการเงินของกิจการกับเครื่องมือทางการเงินของกิจการอื่นภายใต้เงื่อนไขที่จะเป็นประโยชน์ ต่อกิจการ เช่น ใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้น สิทธิเลือกซื้อหุ้น)

หนี้สินทางการเงิน (Financial Liability) หมายถึง ภาระผูกพันตามสัญญาที่จะ ส่งมอบเงินสดหรือสินทรัพย์ทางการเงินอื่น ให้แก่กิจการหนึ่ง (เช่น เงินเบิกเกินบัญชี ธนาคาร เจ้าหนี้การค้า ตัวเงินจ่าย เงินกู้ยืม) เป็นต้น และสัญญาที่จะแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ ทางการเงินหรือหนี้สินทางการเงินกับกิจการอื่น ภายใต้เงื่อนไขที่อาจทำให้กิจการเสียประโยชน์ เชิงเศรษฐกิจในอนาคต (เช่น สิทธิที่จะซื้อหรือ ขายที่กิจการเป็นผู้ออก เป็นต้น)

ตราสารทุน (Equity Instrument) หมายถึง สัญญาที่แสดงว่าผู้ถือตราสารมีความ

เป็นเจ้าของในบางส่วนได้เสียในสินทรัพย์ที่เหลืออยู่ ของกิจการที่ไปลงทุน หลังจากหักหนี้สิน ทั้งหมดออกแล้ว ตัวอย่างของตราสารทุนที่ พบได้ทั่วไป คือ หุ้นสามัญที่กิจการเป็นผู้ออก

ก การจัดประเภทและการ วัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงิน

มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับ ที่ 9 (IFRS 9) มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนด หลักการเกี่ยวกับการจัดทำรายงานทางการเงิน สำหรับสินทรัพย์ทางการเงินและหนี้สินทาง ทางการเงิน เพื่อเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็น ประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินในการประเมินถึง จำนวนเงิน ช่วงเวลา และความไม่แน่นอน ของกระแสเงินสดในอนาคตของกิจการ

IFRS 9 กำหนดให้กิจการ**จัดประเภท** และ**วัดมูลค่า**เครื่องมือทางการเงินตามข้อ กำหนดในมาตรฐานการรายงานทางการเงิน

ต่อไปจะอธิบายการจัดประเภทและ การวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสินทรัพย์ทางการเงิน และกลุ่มหนี้สิน ทางการเงิน ดังนี้

● **การจัดประเภทและการวัดมูลค่า สินทรัพย์ทางการเงิน**

ตามมาตรฐานฉบับเดิม (TAS 105

เรื่อง การบัญชีสำหรับเงินลงทุนในตราสารหนี้ และตราสารทุน) แบ่งประเภทเงินลงทุนตามวัตถุประสงค์เป็นหลักทรัพย์เพื่อค้า หลักทรัพย์เพื่อขาย ตราสารหนี้ที่ถือไว้จนครบกำหนด และเงินลงทุนทั่วไป

ตาม IFRS 9 กิจการจัดประเภทสินทรัพย์ทางการเงิน ซึ่งจะส่งผลต่อการวัดมูลค่า โดยพิจารณาจากเกณฑ์การทดสอบ 2 เกณฑ์ คือ (1) **รูปแบบการดำเนินธุรกิจ**ของกิจการในการบริหารสินทรัพย์ทางการเงิน และ (2) **ลักษณะกระแสเงินสด**ตามสัญญาของสินทรัพย์ทางการเงิน

(1) **รูปแบบการดำเนินธุรกิจของกิจการในการบริหารสินทรัพย์ทางการเงิน** (Business Model Test) เป็นเกณฑ์ในการทดสอบว่ากิจการมีวัตถุประสงค์ในการถือสินทรัพย์ทางการเงิน เพื่อรับกระแสเงินสดตามสัญญาหรือไม่ อาจแบ่งรูปแบบการดำเนินธุรกิจออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1.1) **รูปแบบการดำเนินธุรกิจแบบถือไว้เพื่อรับกระแสเงินสดตามสัญญา** ('Hold to Collect' Business Model) ในรูปแบบนี้เป็นการถือสินทรัพย์ทางการเงินไว้เพื่อรับเงินสดเมื่อครบกำหนดตามสัญญา แต่ทั้งนี้กิจการอาจขายก่อนครบกำหนดได้

(1.2) **รูปแบบการดำเนินธุรกิจแบบถือไว้เพื่อรับกระแสเงินสดตามสัญญาและเพื่อขาย** ('Hold to Collect and Sell' Business Model) ในรูปแบบนี้ผู้บริหารจะตัดสินใจว่าการรับกระแสเงินสดตามสัญญาและการขายสินทรัพย์ทางการเงินจะทำงานร่วมกัน เช่น กิจการมีวัตถุประสงค์เพื่อบริหารความต้องการสภาพคล่องทุกวัน ดำรงอัตราผลตอบแทนด้านดอกเบี้ย หรือเพื่อจับคู่ระหว่างระยะเวลาของสินทรัพย์ทางการเงินกับระยะเวลาของภาระหนี้สิน เป็นต้น หากกิจการแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว กิจการควรจัดรูปแบบการดำเนินธุรกิจว่าเป็นการถือครองสินทรัพย์ทางการเงิน เพื่อรับกระแสเงินสดตามสัญญาและเพื่อขาย

(2) **ลักษณะกระแสเงินสดตามสัญญาของสินทรัพย์ทางการเงิน** (Cash Flow Characteristics Test หรือ Solely Payments of Principal and Interest : SPPI test) เป็นการทดสอบว่ากระแสเงินสดรับตามสัญญาเป็นกระแสเงินสดรับจากการจ่ายเงินต้นและดอกเบี้ยเท่านั้นหรือไม่

ตัวอย่างของสินทรัพย์ทางการเงินที่ถือไว้ตามรูปแบบการดำเนินธุรกิจแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สินทรัพย์ทางการเงินที่ถือไว้ตามรูปแบบการดำเนินธุรกิจ

แบบจำลอง	ตัวอย่าง
รูปแบบการดำเนินธุรกิจที่มีวัตถุประสงค์ในการถือสินทรัพย์ทางการเงินไว้เพื่อรับกระแสเงินสดตามสัญญา	☐ ลูกหนี้การค้า ☐ เงินให้กู้ยืม ☐ พันธบัตรรัฐบาลที่จะถือไว้จนครบกำหนด ☐ เงินลงทุนในเงินฝากประจำ
รูปแบบการดำเนินธุรกิจที่มีวัตถุประสงค์ในการถือสินทรัพย์ทางการเงินไว้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสองอย่าง คือ เพื่อรับกระแสเงินสดตามสัญญาและรับกระแสเงินสดจากการขายสินทรัพย์ทางการเงิน	☐ พันธบัตรรัฐบาลที่มีระยะเวลาลงทุนสั้นกว่าวันครบกำหนด ☐ พอร์ตเงินลงทุนเพื่อสภาพคล่อง

วิธีวัดมูลค่าสินทรัพย์ทางการเงิน

เกณฑ์การทดสอบทั้งสองเกณฑ์ข้างต้นนำไปสู่การวัดมูลค่าสินทรัพย์ทางการเงิน IFRS 9 กำหนดวิธีวัดมูลค่าสินทรัพย์ทางการเงินไว้ 3 วิธี คือ 1) วิธีราคาทุนตัดจำหน่าย 2) วิธีมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น และ 3) วิธีมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือขาดทุน

1) วิธีราคาทุนตัดจำหน่าย

ราคาทุนตัดจำหน่าย (Amortized Cost หรือ AC) คือ วิธีวัดมูลค่าที่กำหนดให้กิจการวัดมูลค่าเมื่อเริ่มแรกด้วยราคาทุน (Cost) และปรับปรุงมูลค่าด้วยการตัดจำหน่ายจากผลต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดตามสัญญากับอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (Effective Interest

Rate: EIR) เนื่องจากบางกรณี อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดตามสัญญามักไม่เท่ากับอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง สินทรัพย์ทางการเงินที่วัดมูลค่าตามราคาทุนตัดจำหน่ายจะต้องเข้าเงื่อนไขการทดสอบทั้ง 2 ข้อ ดังนี้

(1) กิจการถือสินทรัพย์ทางการเงินไว้เพื่อรับกระแสเงินสดตามสัญญา ('Hold to Collect' Business Model Test) เช่น กิจการตั้งใจจะถือสินทรัพย์ทางการเงิน (หุ้นกู้ ABC) จนครบกำหนดตามสัญญา เป็นต้น

(2) เจือนไขตามสัญญาของสินทรัพย์ทางการเงินที่กิจการถือไว้ มีกระแสเงินสดรับจากการจ่ายคืนเงินต้นและดอกเบี้ยเท่านั้น ('Solely Payments of Principal and Interest' หรือ SPPI Test)

2) วิธีมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น

วิธีมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น (Fair Value Through Other Comprehensive Income หรือ FVTOCI หรือ FVOCI) คือ วิธีวัดมูลค่าที่กำหนดให้กิจการวัดมูลค่าสินทรัพย์ทางการเงินเริ่มแรกด้วยมูลค่ายุติธรรม (Fair Value) และรับรู้ผลต่างของมูลค่ายุติธรรมที่เกิดขึ้นภายหลัง (Subsequent Measurement) ผ่านกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น (Other Comprehensive Income หรือ OCI)

การพิจารณาเลือกใช้วิธีมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่นแบ่งเป็นสินทรัพย์ทางการเงินประเภทตราสารหนี้และประเภทตราสารทุนเฉพาะตราสารทุนที่กิจการไม่ได้ถือไว้เพื่อค้าและรับรู้เงินปันผลเป็นรายได้

สินทรัพย์ทางการเงินประเภทตราสารหนี้ที่วัดมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น (FVTOCI) ต้องเข้าเงื่อนไขการทดสอบทั้ง 2 ข้อ ดังนี้

(1) กิจการถือสินทรัพย์ทางการเงินไว้เพื่อรับกระแสเงินสดตามสัญญาหรือเพื่อขาย ('Hold to Collect and Sell' Business Model Test)

(2) เงื่อนไขตามสัญญาของสินทรัพย์ทางการเงินที่กิจการถือไว้มีกระแสเงินสดรับจากจ่ายคืนเงินต้นและดอกเบี้ยเท่านั้น ('Solely Payments of Principal and Interest' หรือ SPPI Test)

3) วิธีมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือขาดทุน

วิธีมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือขาดทุน (Fair Value Through Profit or Loss หรือ FVTPL หรือ FVPL) คือ วิธีการวัดมูลค่าสินทรัพย์ทางการเงินเมื่อเริ่มแรกด้วยมูลค่ายุติธรรม และรับรู้ผลต่างของมูลค่ายุติธรรมที่เกิดขึ้นภายหลัง (Subsequent Measurement) ผ่านกำไรหรือขาดทุน สินทรัพย์ทางการเงินประเภทที่วัดมูลค่ายุติธรรม ผ่านกำไรหรือขาดทุน คือ สินทรัพย์ทางการเงินที่กิจการต้องการถือไว้เพื่อเก็งกำไร เช่น สินทรัพย์ทางการเงินที่กิจการถือไว้เพื่อค้า (ซื้อและขาย)

● การจัดประเภทและการวัดมูลค่าหนี้สินทางการเงิน

IFRS 9 กำหนดให้กิจการจัดประเภทและวัดมูลค่าหนี้สินทางการเงิน (Financial Liability) ได้ 2 วิธี คือ วิธีราคาทุนตัดจำหน่าย และวิธีมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือขาดทุน ดังนี้

1) ราคาทุนตัดจำหน่าย

IFRS 9 กำหนดให้หนี้สินทางการเงินของกิจการทั้งหมดต้องวัดมูลค่าด้วยราคาทุนตัดจำหน่าย (Amortized Cost) โดยใช้วิธีอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (EIR) ยกเว้นหนี้สินที่วัดมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือขาดทุน

2) มูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือ

ขาดทุน (FVTPL)

หนี้สินทางการเงินที่วัดมูลค่าด้วยมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรขาดทุน (FVTPL) คือหนี้สินทางการเงินที่กิจการถือไว้เพื่อค้า

จากที่กล่าวมาการจัดประเภทและการวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินสรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การจัดประเภทและการวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงิน

การจัดประเภท	การวัดมูลค่า		
	วิธี AC	วิธี FVTOCI	วิธี FVTPL
สินทรัพย์ทางการเงิน			
ถือไว้เพื่อรับเงิน	✓		
ถือไว้เพื่อรับเงินและขาย		✓	✓
หนี้สินทางการเงิน			
ถือไว้เพื่อรับเงิน	✓		
ถือไว้เพื่อรับเงินและขาย			✓

คำย่อ : วิธี AC คือ วิธีราคาทุนตัดจำหน่าย (Amortized Cost)

: วิธี FVTOCI คือ วิธีมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น (Fair Value Through Other Comprehensive Income)

: วิธี FVTPL คือ วิธีมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือขาดทุน (Fair Value Through Profit or Loss)

จะเห็นว่าการวัดมูลค่าของสินทรัพย์ทางการเงินและหนี้สินทางการเงิน เกี่ยวข้องกับมูลค่ายุติธรรม เรื่องต่อไปจะอธิบายถึงมูลค่ายุติธรรม

ก ความหมายของมูลค่ายุติธรรม

มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่

13 เรื่อง การวัดมูลค่ายุติธรรม ของสภาวิชาชีพบัญชี ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “มูลค่ายุติธรรม (Fair Value) เป็นราคาที่ได้รับการขายสินทรัพย์ หรือจะจ่ายเพื่อโอนหนี้สินในรายการที่เกิดขึ้นในสภาพปกติระหว่างผู้ร่วมตลาด (Market Participant) ณ วันที่มีการวัดมูลค่า (Exit Price)”

ทั้งนี้ ผู้ร่วมตลาด (Market Participant) หมายถึง ผู้ซื้อและผู้ขายในตลาดหลัก (Principal Market) หรือตลาดที่ให้ประโยชน์สูงสุดสำหรับสินทรัพย์หรือหนี้สินนั้น ซึ่งต้องมีความเป็นอิสระจากกัน มีความรอบรู้ มีความเข้าใจอย่างสมเหตุสมผลเกี่ยวกับสินทรัพย์หรือหนี้สินดังกล่าว ต้องสามารถที่จะเข้าทำรายการสำหรับสินทรัพย์หรือหนี้สินนั้นได้ และต้องเต็มใจที่จะเข้าทำรายการสำหรับสินทรัพย์นั้นหรือหนี้สินนั้น

จากคำนิยามข้างต้น มูลค่ายุติธรรมเป็นการวัดมูลค่าที่อ้างอิงตลาด (มิใช่การวัดมูลค่าที่เป็นการเฉพาะของกิจการใดกิจการหนึ่ง)

สินทรัพย์และหนี้สินบางอย่างอาจมีรายการในตลาดที่สังเกตได้ (Observable Inputs) หรือมีข้อมูลอยู่ในตลาด เช่น หลักทรัพย์ในความต้องการของตลาด ในขณะที่สินทรัพย์และหนี้สินอื่นอาจไม่มีรายการในตลาดที่สามารถสังเกตได้ (Unobservable Inputs) หรือไม่มีข้อมูลในตลาดที่เพียงพอ เช่น รายการขาดทุนจากการด้อยค่าของค่าความนิยม เป็นต้น

การวัดมูลค่ายุติธรรม

การได้มาซึ่งมูลค่ายุติธรรมอาจได้มาจากราคาตลาดที่มีสภาพคล่อง (Active Market) หรือการประเมินราคาโดยอาศัยเทคนิคการวัดมูลค่า (Valuation Technique) วิธีวัดมูลค่ายุติธรรม จำแนกได้เป็น 3 วิธี แสดงดังภาพที่ 1 คือ 1) วิธีราคาตลาด (Market Approach) 2) วิธีราคาทุนเปลี่ยนแปลง (Cost Approach) และ 3) วิธีกระแสเงินสด (Income Approach)

วิธีวัดมูลค่ายุติธรรม (Valuation Technique)

วิธีราคาตลาด
(Market Approach)

วิธีราคาทุนเปลี่ยนแปลง
(Cost Approach)

วิธีกระแสเงินสด
(Income Approach)

ภาพที่ 1 วิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมภายใต้ IFRS 13

วิธีวัดมูลค่ายุติธรรม อธิบายในรายละเอียด ได้ดังนี้

1. วิธีราคาตลาด เป็นการวัดมูลค่ายุติธรรม โดยอ้างอิงราคาและข้อมูลที่เกิดจากรายการในตลาด (Market Transactions) ซึ่งเกี่ยวข้องกับสินทรัพย์และหนี้สินที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือที่สามารถเปรียบเทียบกันได้ เช่น ราคาเสนอซื้อ-ขาย (Quoted Price) ของหลักทรัพย์ที่มีการซื้อขายคล่องในตลาด

2. วิธีราคาทุนเปลี่ยนแทน เป็นการวัดมูลค่ายุติธรรม โดยใช้ราคาทุนเปลี่ยนแทนสินทรัพย์ (Current Replacement Cost) ที่ต้องการวัดมูลค่า ซึ่งต้องคำนึงถึงความเสี่ยงต่างๆ เช่น ความล้าสมัยทางกายภาพ และเทคโนโลยี

3. วิธีกระแสเงินสด เป็นการวัดมูลค่ายุติธรรมโดยประมาณกระแสเงินสดหรือรายได้ แล้วคิดลดมาเป็นมูลค่าปัจจุบัน นั่นคือ มูลค่ายุติธรรมจะสะท้อนถึงมูลค่าปัจจุบันที่คาดหวังของตลาด (Current Market Expectations) โดยแบบจำลองการคำนวณมูลค่าจะเข้ามามีบทบาทในการวัดมูลค่ายุติธรรม เช่น Option-Pricing Model, Black-Scholes Model และ

Binomial Model

กิจการควรคำนึงถึงความสม่ำเสมอสำหรับเทคนิคในการวัดมูลค่ายุติธรรม กล่าวคือ หากใช้เทคนิคใดควรใช้เทคนิคนั้นอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ กิจการสามารถเปลี่ยนเทคนิคได้หากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนมูลค่ายุติธรรมในสถานการณ์ในขณะนั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น เช่น มีตลาดใหม่เกิดขึ้นหรือสภาวะของตลาดเปลี่ยนแปลงจากเดิม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลที่นำมาใช้ในการประเมินมูลค่ายุติธรรม

IFRS 13 กำหนดให้กิจการเลือกใช้ข้อมูลที่สอดคล้องกับลักษณะสินทรัพย์หรือหนี้สินทางการเงิน สำหรับข้อมูลที่นำมาใช้ในการประเมินมูลค่ายุติธรรม (Inputs to Valuation Techniques) กิจการควรใช้ข้อมูลที่สามารถสังเกตได้ (Observable Input) ที่มีความเกี่ยวข้องให้มากที่สุดและใช้ข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้ (Observable Input) ให้น้อยที่สุด

กิจการใช้ข้อมูลที่สามารถสังเกตได้สำหรับสินทรัพย์และหนี้สินทางการเงินบางอย่างจาก

ตลาดแลกเปลี่ยนที่เป็นทางการ (Exchange Markets) ตลาดตัวแทน (Dealer Markets) ตลาดนายหน้า (Broker Markets) และตลาดซื้อขายที่ไม่มีตัวกลาง (Principal to Principal Markets)

ลำดับชั้นของมูลค่า ยุติธรรม

IFRS 13 ได้กำหนดลำดับชั้นของมูลค่ายุติธรรม (Fair Value Hierarchy) ตามประเภทข้อมูลที่นำมาใช้เพื่อเปรียบเทียบกันได้ของการวัดมูลค่ายุติธรรมและการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

เทคนิคการประเมินมูลค่ายุติธรรม แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

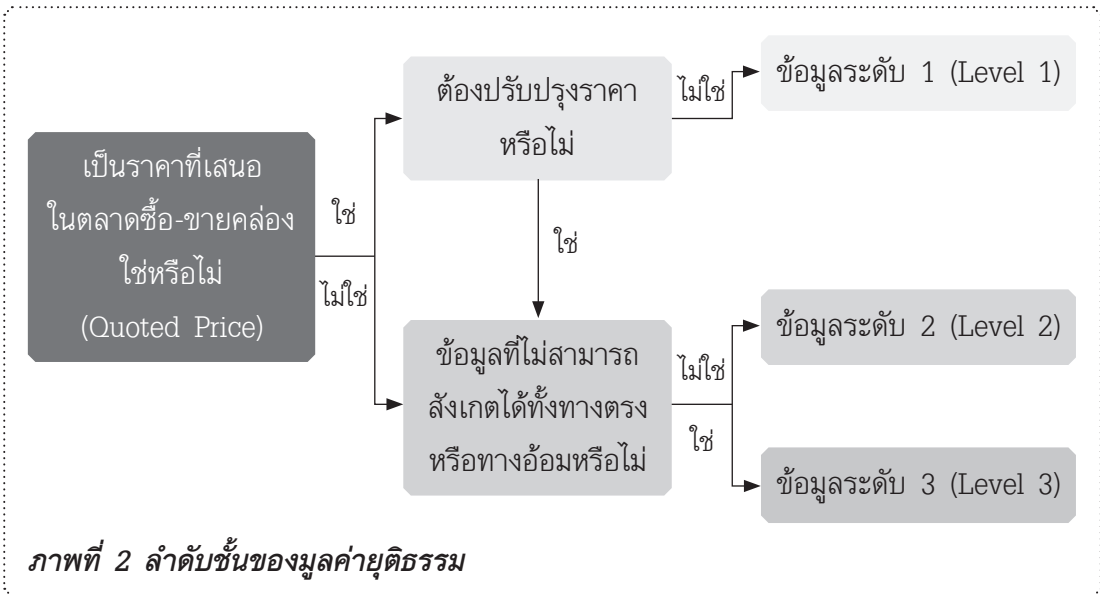
1) ข้อมูลระดับ 1 (Level 1) เป็นราคาเสนอซื้อ-ขาย (Quoted Price) ในตลาดที่มีสภาพคล่อง (Active Market) สำหรับสินทรัพย์และหนี้สินที่เหมือนกัน ซึ่งกิจการสามารถเข้าถึงตลาดนั้น ณ วันที่วัดมูลค่า ราคาเสนอซื้อ-ขายในตลาดที่มีสภาพคล่องถือเป็นมูลค่ายุติธรรมที่พร้อมด้วยหลักฐานที่น่าเชื่อถือที่สุดได้แก่ ราคาปิดตลาดของหุ้นสามัญที่มีการ

ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เป็นต้น

2) ข้อมูลระดับ 2 (Level 2) เป็นข้อมูลที่ไม่ใช่ราคาเสนอซื้อ-ขายที่รวมอยู่ในข้อมูลระดับ 1 แต่เป็นข้อมูลซึ่งสามารถสังเกตได้ (Observable) ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมสำหรับสินทรัพย์และหนี้สิน ข้อมูลระดับ 2 เช่น ราคาเสนอซื้อ-ขายสำหรับสินทรัพย์และหนี้สินที่คล้ายคลึงกันในตลาดที่มีสภาพคล่องหรือข้อมูลซึ่งรวบรวมจากข้อมูลตลาดอื่น

3) ข้อมูลระดับ 3 (Level 3) เป็นข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้สำหรับสินทรัพย์และหนี้สิน โดยข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้จะถูกนำมาใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรมในขอบเขตเท่าที่ไม่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่สามารถสังเกตได้ ณ วันที่มีการวัดมูลค่า โดยกิจการต้องพัฒนาข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้ โดยใช้ข้อมูลที่ดีที่สุดที่มีอยู่ในสถานการณ์ขณะนั้น ซึ่งรวมถึงข้อมูลของกิจการเอง ประกอบกับข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับสมมติฐานของข้อมูลที่มีส่วนร่วมในตลาดมีอยู่

การพิจารณาลำดับชั้นของมูลค่ายุติธรรมแสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ลำดับชั้นของมูลค่ายุติธรรม

IFRS 9 กำหนดให้กิจการจัดประเภทเป็นสินทรัพย์ทางการเงินตามเกณฑ์การทดสอบรูปแบบการดำเนินธุรกิจของกิจการในการบริหารสินทรัพย์ทางการเงิน และลักษณะกระแสเงินสดตามสัญญาของสินทรัพย์ทางการเงิน โดยกำหนดให้จัดประเภทสินทรัพย์ทางการเงินตามวิธีการวัดมูลค่า โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ วิธีราคาทุนตัดจำหน่าย

วิธีมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น และวิธีมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรขาดทุน

วิธีการวัดมูลค่า (Valuation Technique) 3 วิธี ได้แก่ วิธีราคาตลาด วิธีราคาทุนเปลี่ยนแปลง และวิธีกระแสเงินสด เทคนิคในการประเมินมูลค่ายุติธรรมแบ่งเป็น 3 ระดับชั้น คือ ข้อมูลระดับ 1 (Level 1) ข้อมูลระดับ 2 (Level 2) และข้อมูลระดับ 3 (Level 3)

